

Key words: musical formation, shchedrivky, Western Podillya, simple periodicity, complex musical sentence, complex musical sentence.

Надійшла до редакції 18.02.2022 р.

УДК 398.82 (477)

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ В РЕПЕРТУАРІ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ

Довгань Оксана Зіновіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль
<https://orcid.org/0000-0002-1757-1016>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi42.558>
dovgoz1977@gmail.com

Смоляк Олег Степанович – доктор мистецтвознавства, професор кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль
<http://orcid.org/0000-0002-0435-5912>
smolyak.te@gmail.com

Подано перелік українських народних пісень, виконуваних співачкою світової слави Соломією Крушельницькою під час концертів, як в Україні, так і за кордоном. Проаналізовано улюблені народні пісні з рідного с. Біла Тернопільського повіту та пісні в обробці для голосу М. Лисенка та інших авторів, які входили до репертуару співачки. Узагальнено оцінки відомих українських композиторів, музикознавців і співаків, які слухали народні пісні у виконанні Крушельницької й описали свої враження від її співу. Звернено увагу на вміння С. Крушельницької укладати концертні програми з народних пісень та інтерпретувати їх незвичайно й неповторно.

Ключові слова: Соломія Крушельницька, українські народні пісні, репертуар, концертні програми, концертні виступи.

Актуальність дослідження. Співачка світової слави Соломія Крушельницька є красою і гордістю не лише української, а й світової музичної культури. Її неперевершений голос (лірико-драматичне сопрано) з діапазоном майже у три октави був насправді унікальним в історії світового вокального мистецтва. Вихована на симбіозі української народної пісні та академічної професійної музики й духовній і музичній тягlosti її родоводу, вона поставила українську вокальну культуру поряд зі світовою й сприяла завдяки своїм учням утриманню її на високому фаховому рівні протягом наступних років.

Постать С. Крушельницької виділяється серед провідних співаків світу неординарністю трактування оперних та камерних творів надзвичайною музикальністю та артистичністю. Саме С. Крушельницькій – першій з українських співачок вдалося винести українську народну пісню на світову сцену і завдяки їй показати свій патріотизм і любов до України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На популяризацію С. Крушельницькою українських народних пісень у краї та світових сценах звертали увагу вчені-музикознавці та краєзнавці С. Людкевич [12], І. Бермес [3], І. Романок [16], П. Медведик [13], І. Герета [6]. Але їхній матеріал подано спорадично, без системного аналізу й групування пісень за жанрами та уподобаннями. Саме це й актуалізує підготовку даної статті з урахуванням використання авторами доступних для них джерел.

Мета статті – виявити українські народні пісні, які виконувала С. Крушельницька у своїх концертах, зазначити улюблені її пісні з рідного с. Біла, дати характеристику оцінкам відомих українських музикознавців та співаків, присутніх на концертах співачки, які захоплювалися її неперевершеним голосом.

Виклад основного матеріалу. Село Біла Тернопільського повіту, що на Поділлі, в якому пройшли юні та молоді роки С. Крушельницької наприкінці XIX ст. характеризувалося глибоко вкоріненою традиційною пісенною культурою та календарною обрядовістю. Найчастіше село наповнювалося співом у весняно-літній період. Саме в той час із різних його кутків лунали народні пісні, які й стали тим підґрунтям, на якому формувався геній С. Крушельницької як оперної та камерної співачки. Саме тому народні пісні глибоко запали в її юне серце і сформували уміння неперевершено інтерпретувати їх упродовж усього свого творчого життя. І пізніше, куди б не закидала доля видатну співачку, вони завжди спричиняли тугу за рідним краєм; а вона всюди і широко їх популяризувала, щоразу включаючи їх до своїх концертних програм, незалежно від того, чи виступала в Україні, чи далеко поза її межами.

С. Крушельницька вперше почула українські народні пісні в с. Осівці Бучацького повіту, де народилася і де її батько у той час мав парафію. Першими її піснями були мамині колискові та обрядові

пісні, які звучали в їхній оселі під час Різдвяних та Великодніх свят. У дитячому віці Соломія виховувалася в середовищі сільських дівчаток-однолітків, які часто приходили до хати Соломії, гралися разом із нею і часто співали місцевих дитячих ігрових пісень. Мала Соломія вбирала ці пісні в себе й насолоджувалася ними як чимось особливим і небуденним. А найчастіше вона чула їх й від свого батька, який заохочував своїх дітей до співу, організовуючи домашні хорові концерти, в яких брали участь усі члени сім'ї. Вони й стали першою сходинкою у вихованні Соломії Крушельницької як майбутньої співачки.

У родині о. Амвросія Крушельницького панував культ народної і церковної пісні. А вже після переїзду на парафію до згаданого села, отець відразу взявся за організацію та керування церковним і світським хорами. Тому юна Соломія співала у них, а пізніше й диригувала ними. Це дало їй можливість глибше пізнати професійну культуру свого народу, яка за манерою виконання відрізнялася від вуличного традиційного гуртового співу, тобто була збагачена елементами «культурного» (академічного) виконавства, яке в Галичині мало неповторні (дещо відмінні від східноукраїнського співу) традиції. Ці інтерпретаційні елементи співачка часто використовувала в подальшій виконавській діяльності, роблячи різницю між творами автентичної та професійної орієнтації.

Отож юна Соломія формувала свій мистецький талант у середовищі сільських однолітків, вбираючи традиційну народну культуру як духовну поживу. З цього приводу старша сестра Соломії Олена згадує: «Ми разом із сільськими дівчатами співали пісень на вулиці, брали участь у гагілках та інших народних гуляннях» [4; 51]. Крім цього, вона ще й зазначає, що «У нашому домі народна пісня, місцеві обряди були у великій пошані. Я вислала сестрі Люні (так місцеві жителі називали Соломію) в Італію залищицький народний одяг, в якому один італійський художник намалював її портрет олійними фарбами» [17; 155]. Ці обрядові дійства, в яких юна Соломія брала безпосередню участь, були тією першою «театральною» школою, що дала основу для формування майбутньої неперевершеної вокальної та драматичної артистки і постійне їх пропагування у великому світі.

Усе вищезазначене свідчить про те, що ще з дитячих літ Соломія зростала в аурі місцевих народних пісень, всотувала їхню поезику й мелодику, яка в майбутньому стане для неї фундаментом у формуванні її співочого генія, артистки світової слави.

Місцеві жителі, що знали Соломію особисто, зауважували: «Вона (Соломія – *О.С., О.Д.*) любила прислухатися, коли десь далеко співали хлопці та дівчата, коли голос плив у вечірньому повітрі, робився кришталево чистим, задушевним, зворушував і хвилював. Чудові місцеві народні пісні залишали в її душі глибокий слід» [4; 64–65]. Тобто традиційну місцеву народнопісенну культуру виконання в автентичних формах С. Крушельницька засвоїла ще з дитинства і пізніше неодноразово її ретранслювала у первозданному звучанні в своїй концертній діяльності.

Зі спогадів жительки с. Біла М. Цибульської довідуємося, що «юна Соломія в гурті дівчат завжди була весела і жартівлива, щира товаришка сільських дівчат. Ходила з ними на вечорниці, разом пекли короваї, плели вінки для молодих і ходили на весілля» [7; 75]. Це вказує на те, що Соломія, як донька священика, не виділялася з поміж звичайних сільських дівчат, а була з ними в побуті одним цілим. У родині С. Крушельницької культивувалися народні пісні, особливо ті, в яких увиразнювалася любов до рідної землі, до славного минулого українського народу. Тому не дивно, що Соломія так трепетно захоплювалася місцевими (подільськими) піснями про славних українських героїв П. Конашевича-Сагайдачного, П. Дорошенка, С. Морозенка, Б. Хмельницького, О. Довбуша та ін. Виконувала їх з особливою теплою і задушевністю і з такою святістю представляла їх перед народами світу. Власне, це засвідчує великий патріотизм співачки й постійне найменування себе українкою.

Майже всі свої концерти, в яких би країнах вона їх не давала, артистка-патріотка завершувала співом українських народних пісень, найчастіше – пісень зі свого рідного села. Як уже зазначали, більшості українських народних пісень Крушельницька навчилася безпосередньо від білецьких жителів. Зате вона їх в жодному разі не імітувала. Виконувала подільські народні пісні у своїй власній інтерпретації. Тому ці пісні справляли на слухачів величезне враження завдяки своїй глибокій проникливості у зміст кожного твору, індивідуальну культуру її як виконавиці.

С. Крушельницька, як незвичайна виконавиця, володіла особливою чарівністю культури співу. Вона вміла тримати публіку в надзвичайній магнетичній напрузі. Це особливо було відчутно, коли вона співала народні пісні зі свого рідного села. Під час співу слухачі були ніби зачаровані. Після закінчення кожної пісні в залі панувала кілька секунд тиша. І лише опісля зривалася буря оплесків, яка довго не стихала. Про це неодноразово свідчили відомі музикознавці у своїх дописах в періодиці та споминах про геніальну артистку. Вони, власне, й характеризують велич С. Крушельницької як співачки й незвичайного Майстра виконавської інтерпретації, її вміння володіти силою кожного, окремо взятого звука і звукового потоку.

С. Крушельницька уклала власні концертні програми з народних пісень таким чином, що в них були наявні твори різні і за характером, і за темпом виконання. Про перевагу життєрадісних пісень над іншими в своєму репертуарі вона зізналася під час спілкування з українським композитором та музикознавцем С. Людкевичем: «Чи Ви не забули, докторе, що я нетерпляче чекаю Ваших нових обробок українських народних перлин? І побільше б радісних, жартівливих! Мій концерт-звіт вже не за горами, а хотіла б, як робила це раніше, закінчити концерт життєрадісною піснею і залишити слухачів у доброму піднесеному настрої» [12; 165]. На вміння правильно компонувати концертні камерні програми звернула увагу й її племінниця Ярослава Гапій: «Тітка Соломія так чудово, так жалібно і так зворушливо співала пісню «Ой летіли гусоньки понад сад»..., що я не витримала і голосно захлипала... А вже наступну пісню заспівала веселу – «Ой брехали воріженьки» [5; 185]. Коли після виконання низки українських народних пісень бурхливим оплескам не було кінця, С. Крушельницька завжди співала прощальну для публіки пісню «Час додому, час». Це був своєрідний знак-сигнал, що співачка уже втомлена і її виступу наставав кінець.

Власне такого роду укладання програми підтвердив концертний виступ С. Крушельницької, що відбувся в Коломиї 1928 р. У ньому був укладений такий порядок українських народних пісень: «Ой за гаєм зелененьким» (протяжна), «Ой кум до куми залицявся» (жвава), «Ой зійди, зійди, та зіронько вечірняя» (протяжна), «Ой брехали воріженьки» (жвава) і т. п.» [1; 256]. Треба зазначити, що виконуючи ці пісні, Крушельницька вклала в них таку культуру співу, що слухачі шаленіли від захоплення, безперестанку викликали виконавицю на «біс». Адже, як відомо, співачка вміла глибоко вникати у зміст кожного твору, перевтілюватися в конкретний образ чи персонаж, властивий тому чи іншому твору, вірно передавати своїм виконанням дух епохи і специфіку жанру. А ще артистка вміла кожному виконуваному нею творові надавати яскравої мистецької індивідуальності. І це чи не один із найцінніших особливостей культури її співу, а, в цілому, й неперевершеному її таланту.

С. Крушельницька найчастіше виконувала в своїх камерних концертах весільні пісні з рідного села. Серед них найчастіше можна було почути її улюблені «Ой летіли білі гуси через сад», «Хиляються ворота», «Через сад-виноград», «Тихо, тихо Дунай воду несе». Ці пісні Соломія засвоїла від односельців ще в юному віці. Вона разом зі своїми дівчатами-ровесницями часто була присутня на білецьких весіллях. Їй саме ці пісні виконувалися в обряді під час дарування молодої та накладання молодій на голову хустки. Їхній зміст суголосний з переходом безтурботної дівчини в сімейне життя, яке в стосунках зі свекрухою розмаїте. А загалом ці пісні нагадували Соломії юні роки в рідному домі й перебування її в колі весільного обряду.

Крім весільних пісень Соломія часто виконувала й любовні та сімейні пісні. Серед них: «Прийшов я до хати» (любовна), «Сам п'ю, сам гуляю» (сімейна), «Попід гаєм зелененьким» (сімейна), «Ой зацвіла черемшина зрісна» (любовна), «Ой де ти йдеш, мій миленький» (любовна) та ін. Їхнє виконання, за спогадами очевидців, було настільки емоційним і проникливим, що сформовані в уяві слухачів образи, події та картини природи набували реальних рис.

Найемоційнішою, як зазначали її сучасники, була пісня «Вівці мої, вівці», записана відомим галицьким хором диригентом І. Охрїмовичем (братом етнографа В. Охрїмовича, чоловіка старшої сестри Соломії Олени) на Гуцульщині. Він спеціально передав цю пісню Соломії для поповнення репертуару. Ця пісня постійно викликала сльози на очах слухачів. Як зазначав сучасник С. Крушельницької, видатний український композитор і музикознавець С. Людкевич, співачка надавала перевагу народним пісням оптимістичного характеру: «Скромна елегійна «Цвітка дрібная» не могла дати можливості на повну силу виявитися голосовим та емоціональним засобам співачки. Зате розгониста, широка народна пісня «В неділеньку вранці» багато більше підходила для артистки, і вона добула з неї стільки сили і блиску, що справила надзвичайне враження та немовби влаштувала показову лекцію для всіх пізніших виконавців цієї пісні в обробці Ярослава Лопатинського» [12; 165].

Зауважимо, що С. Людкевич звернув увагу й на саму культуру виконання великою артисткою народних пісень із її села: «Виконуючи одну-дві пісні зі свого рідного села на Поділлі, артистка тоді перевтілювалася: Вона, здавалося, забувала про свою велику славу, про свої успіхи на європейських столичних сценах і цілковито переносилася в середовище рідного села. Співала ті пісні в своїй обробці, навмисне так, як збереглися вони в її душі ще з дитячих років. Краса, навіть своєрідна примітивність окремих пісень робили їх надзвичайно оригінальними» [12; 165]. С. Людкевич, як ніхто інший з музикознавців, помітив у виконанні Соломією народних пісень із подільського краю їхню первозданність і вміння артистки виконувати їх саме таким чином. Адже він мав можливість слухати народні пісні з фонографа й тому вмів правильно визначити особливості співу представників із кожного етнографічного району Галичини. Тому його оцінка виконання Крушельницькою подільських народних пісень в автентичному викладі є незаперечною й не викликає жодних оціночних сумнівів.

У репертуарі С. Крушельницької часто були присутні й народні пісні літературного походження. І це й не дивно. Адже в 1875 р. у Львові організовано видавництво «Бібліотека музикальна», що ставило за

мету популяризувати твори галицьких та великоукраїнських композиторів. Організаторами цього видавництва були відомі культурно-громадські діячі і композитори О. Нижанківський, А. Вахнянин, К. Студинський, а серед них і батько Соломії – А. Крушельницький. Разом із творами П. Ніщинського, М. Лисенка, С. Воробкевича, М. Вербицького, І. Лаврівського, В. Матюка, Є. Купчинського вони видавали і збірники українських народних пісень, які розходилися по всіх місцевостях Галичини і ставали основою репертуару аматорських колективів та окремих виконавців.

Видання «Бібліотеки музикальної» знаходилися і в родині о. Амвросія Крушельницького. Вони часто ставали основою їхнього домашнього музикування. З цього приводу П. Медведик зазначає: «Народні пісні літературного походження поряд із авторськими творами були у великій пошані на домашніх концертах у родині Крушельницьких» [13; 9]. Значна частина пісень літературного походження, співаних у їхньому родинному колі, в майбутньому стане основою репертуару, виконуваного С. Крушельницькою перед різноманітною аудиторією, часто й перед першими особами різних держав.

Народні пісні літературного походження все частіше посідають вагоме місце в її репертуарі у камерних концертних програмах. Вона їх часто виконувала поряд з автентичними народними піснями, зокрема й з піснями з її рідного села. Цікаву думку про фольклоризацію пісень літературного походження висловив музикознавець і фольклорист О. Барвінський. З цього приводу він зазначає: «Їхній появі (народних пісень літературного походження – О. С, О. Д.) спричинилася творчість українських поетів-класиків, починаючи від Маркіяна Шашкевича, Тараса Шевченка й закінчуючи Богданом Лепким, Степаном Чернецьким та іншими їхніми сучасниками. Виконавці-любители відбирали для озвучення найбільш співні (термін – С. Людкевича) та найближчі, за формою, характером, до народних пісень тексти. У процесі побутування ці пісні засвоювалися людьми, поширювалися по Україні та за її межами і, фольклоризуючись, набирали інколи нових рис, пристосовувалися до місцевих музичних або мовних традицій. Звідси ці відхилення в текстах від їхніх оригіналів, які часом спостерігаємо у піснях літературного походження. Музична оздоба цих пісень має, переважно, риси українського міського романсу, в них помітні також ознаки професійної композиторської творчості» [2; 228].

Однією з найулюбленіших пісень С. Крушельницької була «Родимий краю, село родиме». Її авторами були поет І. Мидловський та композитор В. Матюк. Твір написаний настільки майстерно, що за своїми художньо-виражальними засобами аж ніяк не відрізнялася від найпопулярніших народних пісень. У нього було вкладено найглибші фібри людської душі, що віддзеркалювалися у великій любові до рідного краю, до батьківського дому. Тому ця пісня у скорому часі фольклоризувалася й стала набутком широких співочих кіл. Вона стала однією з найулюбленіших і для С. Крушельницької. Тому співачка часто завершувала цією піснею свої концертні програми й таким чином ніби перебувала на батьківщині.

Особливо популярними серед галицьких співаків були обробки українських народних пісень М. Лисенка. Композитор щиро радів, що С. Крушельницька, М. Менцинський, О. Мишуга часто виконували їх, інтерпретували їх з великою майстерністю і пієтетом. Мабуть не було такого камерного концерту співачки, в якому не прозвучали як авторські твори славетного композитора, так і його обробки народних перлин. До улюблених композицій співачки належали композиції «Якби мені, мамо, намисто», «Ой одна я, одна» з першої серії музики до «Кобзаря» та обробки «Ой за гаєм, гаєм», «Ой кум до куми залицявся», «Ой зйди, зйди та, зірньоно вечірняя», «Ой брехали воріженьки». Зокрема, про виконання другої пісні М. Яцків писав: «З такою силою, з такою правдою, з такою майстерністю – я не знаю, коли ще хтось проспівав цю глибоко драматичну народну пісню» [14; 110]. Про глибоко майстерне виконання обробок українських народних пісень М. Лисенка у виконанні С. Крушельницької з теплою та з великим захопленням відгукувалися відомі галицькі музиканти й співаки – С. Людкевич, Ф. Колесса, В. Барвінський, М. Сабат-Свірська та ін. Кожен із них залишив неоціненні враження на сторінках галицької періодики про спів Соломією українських народних пісень в обробці М. Лисенка.

Бажаючи виявити подяку великій артистці за популяризацію народних пісень і своїх творів, М. Лисенко присвятив їй декілька кращих творів. Серед них: «Я вірую в красу», «Хіба тільки розам цвісти?», «Не забудь юних днів» [8; 99]. Співачка особливо захоплювалася співом народних пісень: «з такою задушевністю співала їх і з такою святістю пізніше понесла їх у світ, знайомлячи інших людей з нашими скарбами» [15; 75].

Проживаючи в Італії, С. Крушельницька вечорами збирала в своєму домі гостей, влаштовувала домашні концерти. Крім творів західноєвропейських композиторів, активно популяризувала український репертуар, насамперед українські народні пісні. Звеличувала їх наприкінці програми під власний супровід. Неодноразово на таких концертах звучали власні обробки українських народних пісень «Хиляються ворота», «Через сад-виноград», «Ой за гаєм зелененьким», «Ой прийшов я до хати», «Сам п'ю, сам гуляю». Ці пісні С. Крушельницька вважала квінтесенцією своїх концертних програм, а водночас і найціннішим скарбом своєї малої батьківщини. Вони завжди тримали її в національному дусі.

Своє враження від співу українських народних пісень висловила й письменниця О. Кобилянська. З цього приводу вона зазначала: «Соломія Амвросіївна співає охоче, натхненно. Одна пісня, друга. Вони все більше беруть за душу, заводять у якесь особливе царство піднесеної туги, ясного трагізму, моління до рідної землі. Це ті народні пісні, в яких Соломія завше знаходила затаєний лише для неї нюанс, натяк, ледь вловимий поворот думки...» [11; 186]. Популяризація рідної пісні була головним завданням славетної артистки. Завдяки їй «Перед очима цивілізованих людей світу засяяли різноманітні народні перлини – пісні українського народу» [9; 3].

Співаючи українські народні пісні, С. Крушельницька, в першу чергу, звертала увагу на їхню поетичність у широкому сенсі цього слова. Кожна, проспівана нею народна пісня сприймалася слухачами, як картинка з народного життя, з її радісним і сумним суголоссям. Тому після виконання нею кожної пісні в залі зривалися бурхливі оплески, які подовгу не стихали. Кожен слухач ніби переносився у зміст виконуваної пісні й ніби перебував у реаліях поданого в ній життєвого епізоду. Під час виконання народних пісень співачка намагалася поглиблювати традицію їхнього сприймання на новому якісному рівні. Тому багато співаних Крушельницькою пісень, особливо балад, звучали, як урочисті чи драматичні твори. А в деяких із них, як у давньогрецьких ляментациях, звучала туга над долею народу або окремого її героя.

Об'єктивну оцінку майстерності виконання С. Крушельницькою українських народних пісень дав видатний український співак-педагог П. Кармалюк. З цього приводу він писав: «Це був не просто спів, а справжнє священнодійство. Кожною піснею Соломія Амвросіївна викликала все нові й нові почуття, емоції, настрої, думки. В залежності від твору, співачка змінювала манеру, характер і стиль виконання. В кожному звуці, слові, реченні, у кожній пісні відчувалися велика душа, висока культура і колосальний досвід артистки, а також досконала вокальна школа і надзвичайний артистизм» [10; 264].

До слів П. Кармалюка можна додати й оцінку відомого українського музиканта, сина композитора К. Стеценка – Вадима. Він, працюючи з 1946 р. у Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка, неодноразово спілкувався з видатною співачкою і слухав її неперевершений спів. У своєму споміні про неї він зазначав: «Крушельницька співала під власний фортепіанний супровід мелодії свого дитинства, які чула в рідному селі. У порівнянні з класичним репертуаром, виконання Крушельницькою народних перлин відзначалося зовсім іншими художніми прийомами. В її співі з'явилася якась первісна простота, чистота, щирість. Жодного натяку на афектацію, жодної надмірної кульмінації – все надзвичайно задушевно. Здавалося, що то говорить сама душа народу, розкриваючи свої потаємні, глибинні внутрішні сили» [18; 331].

Вищезазначені висловлювання відомих співаків свідчать про те, що С. Крушельницька досконало розуміла автентичну культуру виконання народних пісень, неписані правила традиційної вокалізації та природні можливості їхнього нюансування. Це й давало підстави видатним музикантам так глибоко захоплюватися її співом народних перлин, її вмінням інтерпретувати їх.

Висновки. Отже, українські народні пісні в репертуарі С. Крушельницької – чи не найвагоміша сторінка у концертних програмах її виступів. Адже співачка виховувалася на них, починаючи від маминої коліскової і впродовж свого юного й молодого життя в співочому середовищі своїх односельців. Найважливіше місце в її репертуарі посідали народні пісні з її с. Біла, особливо весільні, родинно-побутові та пісні літературного походження. Вони були окрасою її концертних програм, візитівкою її як патріотки. Значне місце у її репертуарі посідали й обробки українських народних пісень М. Лисенка. Через неперевершене виконання Лисенкових творів, композитор присвятив співакці кілька своїх оригінальних творів. Глибоке та досконале пізнання традиційного народного співу, помножене на філігранну культуру виконання класичних творів, стало підвалиною для формування генія С. Крушельницької, як співачки. А до цього додалася ще й неперервна тяглість духовності та музичності її родоvodu, без яких співочий феномен артистки був би не можливий.

Список використаної літератури

1. Барвінський В. З музично-письменницької спадщини: дослідження, публіцистика, листи / Упоряд., ред. передмова, прим., пояснення слів В. Грабовського. Дрогобич : Коло, 2004. 264 с.
2. Барвінський О. Споми́ни з мого життя. Частина перша та друга / НАН України. Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка; УВАН у США; Історична секція; Упоряд. А. Шацька, О. Федорук. Нью-Йорк; Київ : Смолоскип, 2004. 526 с.
3. Бермес І. Соломія Крушельницька і народна пісня. *Соломія Крушельницька та світовий музичний простір*. Зб. ст. / Ред.-упоряд. О. Смоляк. Тернопіль : Вид-во «Астон», 2007. С. 130–136.
4. Віночок Соломії Крушельницької: поезії і музичні твори. Висловлювання визначних діячів культури. Репертуар співачки / Відділ культури Тернопіль. облвиконкому; обл. відділення українського фонду культури; Білецький меморіальний музей С. Крушельницької; Зібрав і упорядкував П. Медведик. Тернопіль : ВПК «Збруч», 1992. 128 с.
5. Гапій Я. Із закосиченої юності *Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування*. Ч. I. С. 185.
6. Герета І. П. Музей Соломії Крушельницької. Нарис-путівник. Львів : Каменяр, 1978. 28 с.

7. Залеський О. Соломея Крушельницька. *Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний зб.* Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 68–172.
8. Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка: Праці музикознавчої комісії. Т. ССXXVI. Львів, 1993. 532 с.
9. Їй аплодував світ: До 100-річчя від дня народження Соломії Крушельницької: Бібліографічний список / Укл. Л. Пустовідко. Тернопіль : Облполітграф, 1973. 193 с.
10. Кармалюк П. Зустрічі, зустрічі... *Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування.* Ч. I. С. 264.
11. Кобилянська О. Твори в 5 т. Т. 5. За ситуаціями; Статті та спогади, автобіографії, листи 1889–1933. Київ : Худож. літ., 1953. 767 с.
12. Людкевич С. Спомин. *Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування.* Ч. I. С. 165.
13. Медведик Петро. Пісні Соломіїного краю. *Народні пісні з села Соломії Крушельницької, записані в с. Біла Тернопільського району Тернопільської області / Упоряд. : П. Медведик, О. Смоляк.* Тернопіль : Збруч, 1993. С. 5–18.
14. Мишуга О. Спогади, матеріали. Листи / Упоряд., підготовка текстів, вступ. ст. та примітки М. Головащенко. Київ : Муз. Україна, 1971. 779 с.
15. Народні пісні з села Соломії Крушельницької, записані в с. Біла Тернопільського району Тернопільської обл. Білецький меморіальний музей Соломії Крушельницької / Упоряд.: П. Медведик, О. Смоляк. Тернопіль : друк. «Збруч», 1993. 190 с.
16. Романюк І. Народні пісні з малої батьківщини Соломії Крушельницької (на матеріалі фольклорної експедиції в с. Білявинці Бучацького р-ну Тернопільської обл.). *Соломія Крушельницька та світовий музичний простір. Зб. ст. / Ред.-упоряд. О. Смоляк.* Тернопіль : Вид-во «Астон», 2007. С. 144–152.
17. Скорик М.-С. З раннього дитинства. *Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування....* Ч. I. С. 155.
18. Стеценко В. Незабутні зустрічі. *Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування...* Ч. I. С. 331.

References

1. Barvinskyi V. Z muzychno-pysmennytskoi spadshchyny: doslidzhennia, publitsystyka, lysty / Uporiad., red, peredmova, prym., poiasnenniasliv V. Hrabovskoho. Drohobych : Kolo, 2004. 264 s.
2. Barvinskyi O. Spomyny z mohozhyttia. Chastyna persha ta druha / NAN Ukrainy. Instytutliteraturyim. T. H. Shevchenka; UVAN u SSHA; Istorychna sektsiia ; Uporiad. A. Shatska, O. Fedoruk. Niu-York; Kyiv : Smoloskyp, 2004. 526 s.
3. Bermes I. Solomiia Krushelnytska i narodna pisnia. *Solomiia Krushelnytska ta svitovyi muzychnyi prostir. Zbirnyk statei / Redaktor-uporiadnyk Oleh Smoliak.* Ternopil : Vyd-vo «Aston», 2007. S. 130–136.
4. Vinochok Solomii Krushelnytskoi: poezii i muzychni tvory. Vyslovliuvannia vyznachnykh diiachiv kultury. Repertuar spivachky / Viddil kultury Ternopilskoho oblyvkonkomu; obl. Viddilennia ukrainskoho fondukultury; Biletskyi memorialnyi muzei Solomii Krushelnytskoi; Zibrav i uporiadkuvav P. Medvedyk. Ternopil : VPK «Zbruch», 1992. 128 s
5. Hapii Yaroslava. Iz zakosychoi yunosti. *Solomiia Krushelnytska: Spohady. Materialy. Lystuvannia.* Ch. I. S. 185.
6. Hereta I. P. Muzei Solomii Krushelnytskoi. Narys-putivnyk. Lviv : Kameniar, 1978. 28 s.
7. Zaleskyi O. Solomeia Krushelnytska. *Buchach i Buchachchyna: Istoryko-memuarnyi zbirnyk.* Niu-York; London; Paryzh; Sidnei; Toronto, 1972. S. 68–172.
8. Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Tarasa Shevchenka: Pratsi muzykoznavchoi komisii. T. SSXXVI. Lviv, 1993. 532 s.
9. Ii aploduvav svit: Do 100-richchia vid dnia narodzhennia Solomii Krushelnytskoi: Bibliohrafichni spysok / Uklala L. Pustovidko. Ternopil : Oblpolithraf, 1973. 193 s.
10. Karmaliuk P. Zustrichi, zustrichi... *Solomiia Krushelnytska: Spohady. Materialy. Lystuvannia.* Ch. I. S. 264.
11. Kobylianska O. Tvory v 5 tomakh. T. 5. Za sytuatsiiamy; Statti ta spohady, avtobiohrafii, lysty 1889–1933. Kyiv : Khudozhnia literatura, 1953. 767 s.
12. Liudkevych S. Spomyn. *Solomiia Krushelnytska: Spohady. Materialy. Lystuvannia.* Ch. I. S. 165.
13. Medvedyk Petro. Pismi Solomiinoho kraiu. *Narodni pisni z sela Solomii Krushelnytskoi, zapysani v s. Bila Ternopilskoho raionu Ternopilskoi oblasti / Uporiadnyky : Petro Medvedyk, Oleh Smoliak.* Ternopil : Zbruch, 1993. S. 5–18.
14. Myshuha Oleksandr: spohady, materialy. Lysty / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia ta prymitky M. Holovashchenka. Kyiv : Muzychna Ukraina, 1971. 779 s.
15. Narodni pisni z sela Solomii Krushelnytskoi, zapysani v s. Bila Ternopilskoho raionu Ternopilskoi oblasti. Biletskyi memorialnyi muzei Solomii Krushelnytskoi / Uporiadnyky: P. Medvedyk, O. Smoliak. Ternopil : druk. «Zbruch», 1993. 190 s.
16. Romaniuk Iryna. Narodni pisni z maloibatktivshchyny Solomii Krushelnytskoi (namateriali folklornoi ekspedytsii v selo Bili avyntsi Buchatskoho raionu Ternopilskoi oblasti). *Solomiia Krushelnytska ta svitovyi muzychnyi prostir. Zbirnyk statei / Redaktor-uporiadnyk Oleh Smoliak.* Ternopil : vyd-vo «Aston», 2007. S. 144–152.
17. Skoryk Mariia-Solomiia. Z rannoho dytynstva. *Solomiia Krushelnytska: Spohady. Materialy. Lystuvannia.* Ch. I. S. 155.
18. Stetsenko V. Nezabutni zustrichi. *Solomiia Krushelnytska: Spohady. Materialy. Lystuvannia.* Ch. I. S. 331.

UKRAINIAN FOLK SONGS IN THE REPERTOIRE OF SOLOMIYA KRUSHELNYTSKA

Dovhan Oksana – candidate of pedagogical sciences (PhD), associate professor at the department of musicology and methods of musical art of the Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (Ternopil, Ukraine)

Smoliak Oleh – doctor of art studies (Ph Dr), professor at the department of musicology and methods of musical art of the Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (Ternopil, Ukraine)

The article presents a list of Ukrainian folk songs performed by world-famous singer Solomiya Krushelnytska during concerts, both in Ukraine and abroad. Favorite folk songs from the native village of Bila, Ternopil District, and songs arranged for the voice of Mykola Lysenko and other authors, which were part of the repertoire of the brilliant singer, were analyzed.

The evaluations of famous Ukrainian composers, musicologists and singers who listened to folk songs performed by Krushelnytska and described their impressions of her singing are summarized.

Attention was drawn to Solomiya Krushelnytska's ability to compose concert programs of folk songs and to interpret them in an unusual and unique way.

Key words: Solomiya Krushelnytska, Ukrainian folk songs, repertoire, concert programs, concert performances.

UDC 398.82 (477)

UKRAINIAN FOLK SONGS IN THE REPERTOIRE OF SOLOMIYA KRUSHELNYTSKA

Dovhan Oksana – candidate of pedagogical sciences (PhD), associate professor at the department of musicology and methods of musical art of the Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (Ternopil, Ukraine)

Smoliak Oleh – doctor of art studies (Ph Dr), professor at the department of musicology and methods of musical art of the Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (Ternopil, Ukraine)

The purpose of the article is to analyze the Ukrainian folk songs performed by Solomiya Krushelnytska in her concerts, to note her favorite songs from her native village of Bila, to characterize the assessments of famous Ukrainian musicologists and singers who attended the singer's concerts and admired her unsurpassed voice.

Research methodology. The methodological basis of the research is the cultural works of L. Kornii, B. Syuta, L. Kiyanovska, L. Yarosevych, which consider prominent artistic figures in the context of socio-cultural processes that are identical with them in the corresponding historical dimension.

Methods. The article uses the following research methods to solve individual issues and tasks. Namely: source studies, retrospective, historical, cultural, structural and analytical. It is this systematic approach in the application of analytical methods that will ensure thorough understanding of the figure of S. Krushelnytska as a performer of Ukrainian folk songs.

The scientific novelty of the study is that for the first time, based on the analysis of Ukrainian folk songs performed by Solomiya Krushelnytska, their grouping was generalized at the level of songs from the native village of Bila, Ternopil District, folk songs arranged by Mykola Lysenko. As well as summarizing the evaluations of the folk songs performed by the singer, submitted by well-known Ukrainian musicologists and singers.

The practical significance of the study is that its results can be used by scientists and practicing musicians when performing folk songs both on stage and in solo singing classes.

Key words: Solomiya Krushelnytska, Ukrainian folk songs, repertoire, concert programs, concert performances.

Надійшла до редакції 17.10.2022 р.

УДК 78.27; 78. 491

ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ «ПРОЩАННЯ» ЧЖАНА ЦЯНЬІ У ПРОЕКЦІЇ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

Чжан Цзеї – аспірант кафедри історії музики,

Львівська національна музична академія ім. М.В. Лисенка, м. Львів

<https://orcid.org/0000-0002-3628-8224>

<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi42.559>

z928423539@gmail.com

Зосереджено увагу на аналізі закономірностей векторів розвитку музичної мови в інструментальній музиці сучасного китайського композитора Чжана Цяньї під кутом зору діалогу культур. Розглянуто основні тенденції музичної мови митця, а також виокремлено домінуючі засоби виражальності у вибраному творі. Висвітлено роль сучасних композиторських технік як основних засобів для втілення музичних образів. Також у роботі окреслюються прояви фольклору у музичній мові інструментального ансамблю «Прощання», а також звукообразальні ефекти, що допомагають у створенні цілісного музичного образу.

Ключові слова: композитори Китаю, діалог культур, сучасна музика, музична мова.

Постановка проблеми. У розлогіій палітрі китайської музики значне місце посідають твори Чжана Цяньї (нар. 1959 р.) – китайського композитора, доктора філософії, члена IX-XI Національного комітету Китайської народної політичної консультативної конференції, директора Асоціації китайських музикантів, запрошеного професора університету Яньбінь. Творчий доробок композитора доволі різноманітний за жанрами та складами. Чжан Цяньї є автором симфоній, камерної та вокальної музики, опер, сценічних драм та значної кількості композицій для фільмів. Чималу частину робіт складають інструментальні твори, а саме: симфонічна поема «Північний ліс», симфонічна сюїта «Випадкові думки в Юньнані», симфонічний каприс «Наші минулі роки», Концерт для віолончелі, Струнний квартет «in A», Квартет для віолончелі.